

Η ΚΤΙΣΙΣ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ

Πότε και ποῦ πρωτοκτίστηκαν οἱ Σέρρες ἀπ' τοὺς πρώτους πιθανοὺς οἰκιστάς, τοὺς Παίονες, εἶναι ἐρωτήματα εἰς τὰ ὁποῖα δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀπαντήσῃ σήμερα μὲ βεβαιότητα.

Οἱ ἱστορικοὶ τῆς πόλεως Στράτης καὶ Πέννας, γιὰ λόγους ἐμφάσεως μᾶλλον,— ἄλλωστε ὁ δεύτερος ἠσχολήθη μόνον μὲ τὴν Τουρκοκρατία—ταυτίζουν τὴν Σίριν τοῦ Ἡροδότου, ἢ ὁποῖα ὑπῆρξε—αὐτὸ εἶναι γεγονός— ἢ μακρυνὴ πρόγονος τῶν σημερινῶν Σερρῶν, μὲ τὴ σημερινὴ πόλη.

Γράφουν δὲ σχετικὰ ὁ μὲν πρῶτος (1) «Ἐκ τῶν μεταξὺ Νέστου καὶ Στρουμόνος ἐπισήμων πόλεων τῆς ἀρχαιότητος ἡ μόνη ἐν τῷ μέσῳ τῶν λαϊλάπων, καταγίδων τῶν αἰῶνων περισθεῖσα μέχρι σήμερον καὶ τὴν ἀρχικὴν θέσιν μετὰ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν διατηρήσασα εἶναι ἡ παναρχαία Σίρις, αἱ νῦν ἐρατεινὰ Σέρραι, κειμένη ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Παιονίᾳ, ἔξ ὧν καὶ Σίρις τῆς Παιονίας ἢ Σίρις ἢ Παιονικὴ ἀπὸ τὸν Ἡρόδοτον ὀνομάζεται».

Ὁ δὲ δεύτερος (2) «Σπανίως συναντᾷ κανεὶς πόλιν διαρκῶς ὑφισταμένην τὰς καταγίδας πολεμικῶν περιπετειῶν, ἀλλὰ καὶ διαρκῶς ἐκ τῶν ἐρείπιων ἀναγεννωμένην καὶ ἀναθάλλουσαν ἐκάστοτε ὠραιότεραν, ὡς ἡ πόλις τῶν Σερρῶν . . . Πόλις παναρχαία κτισθεῖσα ὑπὸ τῶν ἐκ Φρυγίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μεταναστευσάντων Παιόνων πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, μνημονεύεται ἱστορικῶς τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου κατὰ τὸ 400 π.Χ. ὡς Σίρις ἢ Παιονικὴ καὶ πόλις ἀξιόλογος».

Ἄλλ' αὐτὰ δὲν ἔχουν βάσιν, ὅπως φαίνονται εὐκόλα ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι, ἐνῶ σώζονται πολλὰ μνημεῖα τῆς Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, ποὺ βρίσκονται ἄτακτα στιβαγμένα στὸ ὑπόγειο τοῦ Γυμνασίου, δὲν ἔχουμε κανένα μνημεῖο ποὺ νὰ ἀνάγεται σὲ χρόνους πρὶν ἀπ' τὸν β' π. Χ. αἰῶνα. Τὰ ἀρχαιότερα ἴσως εὐρήματα εἶναι δύο κακότεχνα ἀνάγλυφα ποὺ τὸ ἓνα—γιὰ τὴν ἀκρίβεια δύο θραύσματα αὐτοῦ—παριστᾷ κυνήγιον, τὸ δὲ ἄλλο παριστᾷ εἰς τὸ μέσον ἓνα βωμόν, ἀριστερὰ αὐτοῦ ἄνδρα ὄρθιον κρατοῦντα ἀγγεῖον, δεξιὰ δὲ ἓνα δυσδιάκριτον ἀντικείμενον καὶ ἄλλον ἄνδρα κρατοῦντα ἵππον (3). Καὶ τὰ τε-

(1) Εὐαγ. Στράτη. Ἱστορία τῶν Σερρῶν, Σέρραι 1926 σελ. 9.

(2) Π. Πέννα. Ἱστορία τῶν Σερρῶν, Ἀθῆναι 1938 σελ. 11.

(3) Μαργ. Δήμητρα. Ἡ Μακεδονία ἐν μνημείοις σωζομένη καὶ λίθοις φθεγγομένη, Ἀθῆναι 1896 σελ. 665.

λευταῖα αὐτὰ εὐρήματα, πού εὐρίσκονται μαζί με τὰ ἄλλα στὸ ἰσόγειο τοῦ Γυμνασίου, δὲν ἔχουν τίποτε ἄλλο γιὰ νὰ χρονολογηθοῦν.

Συντηρητικώτερος εἶναι ὁ Π. Ν. Παπαγεωργίου, ὁ ὁποῖος γιὰ ὅλα τὰ παραπάνω, ἂν καὶ στὶς ἀρχὲς τῆς ἀξιολογώτατης μελέτης του «Αἱ Σέρραι, τὰ προάστεια καὶ ἡ Μονὴ τοῦ Τιμίου Προδρόμου» (1) γράφει : «Τῆς ὀχυρᾶς καὶ περιμαχήτου πόλεως τῶν Σερρών, κειμένης τὸ πάλαι ἔνθα καὶ ἡ νῦν κεῖται», παρακάτω, σὲ παραπομπή, βάζει τὰ πράγματα στὴ θέση τους, σημειώνοντας :

«Πάντως κατὰ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους, αἱ Σέρραι ἔκειντο ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, ὡς δεικνύουσι τὰ σύγχρονα μνημεῖα. Ἄλλο ζήτημα ἐννοεῖται ἂν ἡ Σίρις τοῦ Ἡροδότου (Υ.115) ἔκειτο ἀλλαχοῦ πού πλησίον».

Τὴν ὀρθὴ ἀπάντηση στὰ ἀνωτέρω τεθέντα ἐρωτήματα θὰ πρέπει νὰ τὴν ἀναζητήσουμε σὲ μιὰ ἀπ' τὶς δύο παρακάτω ἐκδοχάς, σχετικὰ μὲ τὸ σημεῖο τὸ ὁποῖο ὑπῆρξε τὸ πρῶτο λίκνο τῶν Σερρών.

Ἡ πρώτη ἐκδοχὴ στηρίζεται στὴν πιθανὴ ἔλευση τῶν πρώτων κατοίκων Παιόνων κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, ὅπως γράφει ὁ Στρατή (2) καὶ παίρνει, ὅπως εἶδαμε, ὡς γεγονὸς ὁ Πέννας.

Μιὰ πιθανὴ λοιπὸν χρονολογία γιὰ τὴν κτίση, θεωροῦμε τὶς ἀρχὲς τοῦ IB' ἢ τέλη τοῦ IG' π. Χ. αἰῶνα. Ἄν αὐτὸ εἶναι ἀληθές, τότε δεδομένου ὅτι ὅλες οἱ πόλεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, γιὰ λόγους ἀμύνης κυρίως, κτίζονταν ἐπάνω σὲ λόφους καὶ περιβάλλονταν μὲ γερὰ τείχη (3), θὰ πρέπει νὰ ἀναζητήσουμε τὴν ἀρχαία Σίρι πάνω στὴν Ἀκρόπολη, διότι εἶναι ὁ πιὸ δυσκολοκατάκτητος λόφος ἀπὸ ὅλους τοὺς γύρω πού ὀρθώνονται σὰν φυσικὸ τεῖχος πρὸς τὰ βορρινὰ τῆς σημερινῆς πόλης.

Ἡ ἐπιβεβαίωση μπορεῖ νὰ γίνῃ μόνον ἀπὸ στοιχεῖα πού μποροῦν νὰ ἔρθουν σὲ φῶς ἀπὸ ἀνασκαφές, ὁπότε ἡ παραπάνω θεωρηθεῖσα πιθανὴ χρονολογία (IG'—IB' π. Χ. αἰῶνες) θὰ εἶναι πλέον βεβαία. Ἡ πολυθρόλητη στοὰ πού λέγεται ὅτι συνδέει τὸ ὑπόγειο τοῦ Ἀγίου Νικολάου πάνω στὴν Ἀκρόπολη μὲ τὴν παλιὰ—τὴν καμένη—Μητρόπολη καὶ θυμίζει τὴν ἀντιστοιχίαν ἔξοδο στὶς Μυκῆνες, δὲν ἀποκλείεται νὰ εἶναι δημιούργημα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ νὰ διευρύνθηκε καὶ ἐνισχύθηκε ἀργότερα ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς.

Ἡ ἔλλειψη μεγαλιθίνων κατασκευῶν—κυκλώπεια τείχη—ἀναλόγων τῆς

(1) Π. Ν. Παπαγεωργίου εἰς *Byzantinische Zeitschrift* Leipzig 1894 σ. 22.

(2) Εὐαγ. Στρατὴ σ. 12. «Ἴσως δὲ καὶ πολλῶ πρότερον ἢ πόλις ὑφίστατο, ἔκτισαν δὲ ταύτην οἱ Παῖονες πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκ Φρυγίας ἔλευσιν αὐτῶν εἰς τὴν ἡμετέραν χώραν ἄλλὰ περὶ τούτου οὐδενὸς συγγραφῆως ρητὴν μαρτυρίαν ἔχομεν».

(3) Παραδείγματα τέτοιων πόλεων ἔχουμε πολλὰ ὅπως π.χ. ἡ Τροία, οἱ Μυκῆνες, ἡ Τίρυνθα κ.ἄ.

ἐποχῆς αὐτῆς, πού θά μπορούσε νὰ προταχθῆ ὡς ἀντίθετο ἐπιχείρημα, δικαιολογεῖται ἀπ' τὸ γεγονός τῆς μὴ ὑπάρξεως τέτοιων ὑλικῶν σὲ μεγάλη ἀκτῖνα γύρω ἀπ' τὴν Ἀκρόπολη. Εἰς τὴν ὑπόθεση αὐτὴ συνηγορεῖ ἡ μέχρι τοῦ Μεσαίωνα διασωζομένη ὀνομασία τῆς Ἀκροπόλεως ὡς «ἄστεως» (1).

Κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος 1956, ἡ ἀνακάλυψις ὑπὸ τοῦ κ. Π. Κυπαρισιάδου τεμαχίων Ἀττικῶν ἀγγείων ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τὰ ὅποια χρονολογήθηκαν ἀπ' τὴν ἀρμόδια ὑπηρεσία τῆς Θεσσαλονίκης ἀνήκοντα εἰς τὸ 530 π. Χ. ἔρχεται νὰ ἐπιβεβαιώσῃ ὅλα τὰ παραπάνω.

Ἡ δεύτερη ἐκδοχὴ εἶναι ὅτι τὸ πρῶτο λίκνο τῶν Σερρῶν, ἦταν πρὸς τὸ Ντίβρι, τὴν παλῆὰ τσιγγάνικη συνοικία.

Τὴν παράδοσιν αὐτὴν τὴν διέσωσε ὁ Π. Παπαγεωργίου στὴ μελέτη του πού ἀναφέραμε καὶ γράφει σχετικὰ :

«Δὲν ἠδυνήθη νὰ εὔρω ἀφορμὴν φήμης καθ' ἣν ἡ Πόλις τὸ πάλαι ἔκειτο ἐν τῇ νῦν (1894) Ἀθιγγανικῇ συνοικίᾳ τοῦ Ντίβρι παρὰ τῇ συμβολῇ τοῦ ἀνατολικοῦ χειμάρρου, καταχωσθεῖσα δὲ ἐκ τῆς ἰλύος, κατέλαβε εἶτα τὴν νῦν θέσιν».

Ἡ μία ἐκδοχὴ ἀποκλείει φυσικὰ τὴν ἄλλη, χωρὶς νὰ ἀποκλείεται καὶ οἱ δύο νὰ μὴν εἶναι σωστές.

Πάντως καὶ ἡ δεύτερη δὲν πρέπει νὰ μείνῃ ἀνεξέταστη. Ἴσως ἐκεῖ νὰ ὑπῆρξε κανένας συνοικισμὸς ἀπ' τοὺς πρώτους Τούρκους—γιατὶ ὅπως εἶναι γνωστὸ οἱ Τούρκοι μετὰ τὴν ἄλωσιν τῶν Σερρῶν ἐγκαταστάθησαν ἔξω ἀπ' τὰ τείχη τῶν Μεσαιωνικῶν Σερρῶν—καὶ νὰ ἐγκατελείφθη λόγῳ καμμιάς ἐπιδημίας, πρᾶγμα πού ἦταν πολὺ συνηθισμένον στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας.

Τέτοιαις ἐπιδημίαις ἀναφέρονται πολλὰς στὸ χρονικὸ τοῦ Παπασυναδινου (2) καὶ ὡς μόνον μέτρο ἀντιμετωπίσεώς της ἀπ' τοὺς κατοίκους ἦταν νὰ φεύγουν καὶ νὰ πηγαίνουν ἄλλου.

Κλείνουμε τὸ μικρὸ αὐτὸ σημεῖωμα μὲ τὴν εὐχὴ ὅπως μελλοντικὰς ἀνασκαφάς, τίς ὅποιαι δικαιούται ἡ πόλις καὶ ἀπ' τίς ὅποιαι θὰ ἀποκαλυφθῆ ἡ ἀλήθεια, γίνουν σύντομα.

(1) Γ. Ἀκροπολίτου. Χρονικὴ Συγγραφή. Ἐκδοσις Βόννης 1837 σ. 80—82 Προβλ. Εὐαγ. Σιράτη σ. 44—45.

(2) Χρονικὸν Παπασυναδινου μὲ πρόλογο Π. Πέννα. Ἀθῆναι 1938 σ. 36, 42, 46, 68.